

---

# Przez oświatę do wolności - Dar Narodowy Trzeciego Maja

Podczas obrad komitetu obywatelskiego w Krakowie w 1891 r., mającego na celu przygotowanie obchodów setnej rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja, zapadła decyzja o założeniu Towarzystwa Szkoły Ludowej. Miała to być trwała pamiątka tego wydarzenia.

W myśl tego postanowienia opracowano statut, który został zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych reskryptem z 21 stycznia 1892 r. 13 marca 1892 r. zwołano w Krakowie walne zgromadzenie założycieli Towarzystwa Szkoły Ludowej, podczas którego wybrano Tymczasowy Zarząd Główny, Radę Nadzorczą i Sąd rozjemczy. Na posiedzeniu 16 marca z kolei ukonstytuował się Tymczasowy Zarząd w składzie m.in.: Adam Asnyk (prezes), Adam Sokołowski (wiceprezes), Lesław Boroński (sekretarz). Pierwszym zadaniem było pozyskanie jak największej liczby członków i utworzenie dużej liczby Kół Towarzystwa. Zamierzenie to zostało zrealizowane, gdyż w pierwszym roku działalności pozyskano 3467 członków i zorganizowano 23 Koła.

---

Najważniejszym celem Towarzystwa było zakładanie szkół, udzielanie pomocy gminom w ich utrzymaniu, a także w dalszej kolejności zakładanie czytelni i czasopism. Założone przedsięwzięcia wymagały dużych nakładów finansowych. Czerpano je poprzez różne formy aktywności, jak organizacja koncertów, przedstawień, wycieczek, spotkań, festynów. Drugi rodzaj pozyskiwania polegał na bezpośredniej ofiarności społeczeństwa poprzez organizowanie zbiórek. Jedną z nich był Dar Narodowy Trzeciego Maja. Akcja ta, która miała swój początek w 1900 r., polegała na tym, że Towarzystwo Szkoły Ludowej zwracało się do społeczeństwa o wsparcie. Datki na ten cel sukcesywnie wzrastały, w myśl hasła „po groszu, lecz wszyscy”.

Członkowie Towarzystwa Szkoły Ludowej organizowali szereg inicjatyw związanych z obchodami rocznic uchwalenia Konstytucji 3 maja. W Przemyślu na tym polu działało Koło Pań Towarzystwa Szkoły Ludowej, Koło Towarzystwa Szkoły Ludowej im. Henryka Sienkiewicza oraz Koło Robotnicze Towarzystwa Szkoły Ludowej. Bogaty program uroczystości przygotowano na 25-lecie powstania TSL w 1917 r. Wydarzenie przewidziano na dwa dni. 2 maja o godzinie 20.00 odbyło się spotkanie przy kamieniu pamiątkowym na zamkowym wzgórzu. Natomiast dzień później o godz. 10.00, w katedrze odprawiono nabożeństwo „ku chwale Bożej i pożytkowi Ojczyzny”. Po nim uczestnicy uroczystości przeszli na Rynek, gdzie wysłuchano przemówień i pieśni legionowych. Tego dnia wieczorem w sali Magistratu odbył się uroczysty wieczór z udziałem m.in. Marii Lisiekiewiczowej, która wykonała utwory Chopina i Liszta; Wandy Hoffmannówny, która śpiewała utwory Niewiadomskiego i Noskowskiego, zaś słowo wstępne wygłosił prof. Apolinary Garlicki. Przed obchodami mieszkańcy Przemyśla mieli przyozdobić okna nalepkami TSL, które były przygotowywane na rocznicowe uroczystości. Wówczas można je było nabyć po 20 h. u lokalnych sprzedawców. W dzień uroczystości zaś rozprawdzano wydawnictwa oraz odznaki TSL. Wyrażano nadzieję, że w ten sposób zostanie wsparta idea realizacji celów oświatowych. W po wydarzeniach, lokalna prasa opisała ich przebieg, dodatkowo przypomniano historię przemyskich Kół.

Natomiast w zorganizowanych uroczystościach majowych w 1935 r. udział wzięli przedstawiciele czytelni powiatowych TSL w liczbie około 150 osób, występując częściowo w strojach ludowych. Zorganizowano dla nich poranek filmowy, wyświetlając „Sztandar Wolności”, a popołudniu odbył się festyn. W kolejnych latach promowano działalność Towarzystwa Szkoły Ludowej, która stale się rozrastała. Wybuch II wojny światowej położył kres towarzystwa, które formalnie istniało do 1 sierpnia 1940 r.